

**บทที่ 6**  
**พัฒนาการของจักรวรรดิรัสเซีย ค.ศ. 1462 - ค.ศ. 1682**

**Significant Dates**

Introduction of Christianity.....	c.988
Metropolitan See at Kive .....	1037
Catholic-Orthodox Schism.....	1054
Fourth Crusade.....	1202-1204
Reign of Yaroslav.....	1019-1054
Reign of Vladimir II.....	1113-1125
Foundiy of Moscow.....	c.1147
Establishment of Capital at Suzdal.....	1157

**อาณาจักรมัสโควิท (Muscovite principality)**

อาณาจักรมัสโควิท (Muscovite principality) ได้พัฒนามาเป็นจักรวรรดิระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 15 และ 16 อาณาเขตแผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็ว มีการสถาปนาระบบปกครองแบบเอกาธิปไตย<sup>1</sup> และขยายระบบเซอร์ฟอย่างกว้างขวาง เหตุการณ์ทั้งหมดนี้มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเกิดขึ้นระหว่างรัชสมัยของอิวานที่ 3 (The Great) เบซิลที่ 3 และอิวานที่ 4 (The Terrible) ความปั่นป่วนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นระยะบางครั้งก็แทบว่าจักรวรรดิจะถึงแก่อวสานไป โดยเฉพาะเมื่อสิ้นสุตราซวงส์รุริคเมื่อปี ค.ศ. 1598 จนกระทั่งได้มีการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้น คือราชวงศ์โรมานอฟ

---

<sup>1</sup>นับเป็นมรดกสำคัญที่ได้มาจากการปกครองของพวกมองโกล-ตาทาร์ เป็นผลทั้งทางจิตวิทยาและการบริหารแบบนิยมการใช้อำนาจเด็ดขาด มีตัวอย่างการจลาจล และแบบการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง

ลำดับกษัตริย์ระหว่างปี ค.ศ.1462-1598<sup>2</sup>

Ivan III.....Sophia

(1462- 1505)	Basil III (พระนัดดาของพระเจ้าจักรพรรดิปีแชนทีน)
	(1505-33)
	Ivan IV
	(1533-84)
	Feodor I
	(1584-98)

1. กำเนิดมอสโคว์

มอสโคว์ถูกสร้างขึ้นเป็นที่มั่นชายแดนของซัลดัล (Suzdal) โดย ดอลโกรูกี้ (Dolgorouky) ปรากฏชื่อเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1147 โดยมีความสำคัญน้อยมาก กล่าวคือ มีฐานะเป็นเพียง "appanage"<sup>3</sup> ของลูกชายรอง ๆ ลงไปในสมัยของอเล็กซานเดอร์ เนฟสกี ได้มีบันทึกว่า ดินแดนที่ถูกแบ่งให้คาเนียลบริเวณป่ามค้ายในสมัยต้น ๆ นั้นมีกำแพงไม้ล้อมรอบเป็นที่รู้จักกันในปี ค.ศ.1156 ว่า Kremlin ซึ่งเป็นป่ามค้ายที่แข็งแรงที่สุดในรัสเซียในสมัยการรุกรานของมองโกล มอสโคว์มีฐานะเป็นเส้นทางผ่านตามธรรมชาติความเข้มแข็งของเครมลินกลายเป็นความหวังของคนในเมืองใกล้เคียงว่าน่าจะเป็นที่ปลอดภัยสำหรับตนด้วย เศรษฐกิจอันมั่นคงของมอสโคว์ก็ทำให้มอสโคว์ค่อย ๆ ก้าวขึ้นแทนที่เคียฟ<sup>4</sup>

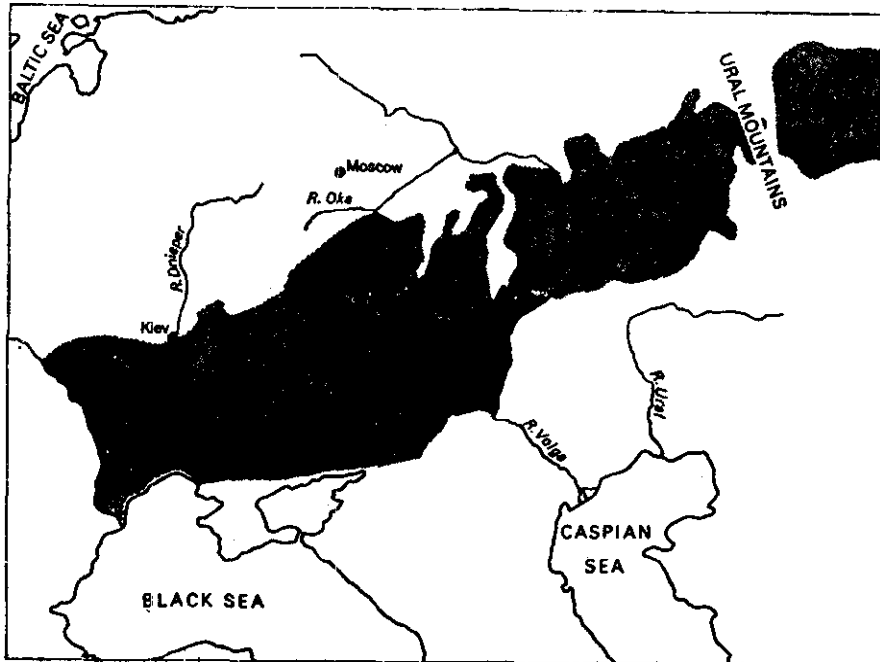
<sup>2</sup>Sydney Harcave, *Russia, A History* (New York :J.B. Lippincourt Company, 1964) p.41

<sup>3</sup>ดูรายละเอียดในบทที่ 5 เกี่ยวกับการที่เจ้านครในราชวงศ์ริคนิมแบ่งอำนาจจักรให้โอรสไปปกครองอาณาจักรที่ถูกแบ่งให้นี้จะมีการสืบทอดมรดกด้วย ลำดับการแบ่งก็คิดตามเมืองสำคัญ เช่นในสมัยคิวนา โอรสองค์ใหญ่ก็จะได้ปกครองเมืองเคียฟ เป็นต้น

<sup>4</sup>Walther Kirchner, *History of Russia*, p.29

เหตุการณ์สำคัญที่สร้างฐานะของมอสโกไว้ให้รุ่งเรืองขึ้นตามลำดับคือ

1. เมืองศูนย์กลางออร์โธดอกส์ตะวันออกย้ายจากศูนย์กลางเดิมมายังวลาดีมีร์ เมื่อ ค.ศ. 1299 มอสโกไว้ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนศาสนาก็กลายมาเป็นศูนย์กลางของศาสนาด้วย



**The Black Earth Belt**

2. เจ้าชายดาเนียล โอรสองค์เล็กของอเล็กซานเดอร์ เนฟสกี สืบต่อมาจนถึงสมัยของโอรสดาเนียลเองคือ Yurii ได้ดำเนินนโยบายต่อเนื่องจากนโยบายของเนฟสกีคือการทำตนเป็นผู้เก็บเครื่องบรรณาการจากเจ้าชายรัสเซียอื่น ๆ ไปถวายข่าน ในระหว่างนั้นก็ถือโอกาสขยายดินแดนออกไปเรื่อย ๆ ตามเส้นทางแม่น้ำออกจากมอสโก ดังนั้น ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ที่ดินเขตปกครองของเจ้าชายดาเนียลก็เพิ่มขึ้นจาก 500 ตารางไมล์ เป็น 15,000 ตารางไมล์

3. มีเจ้านครที่เข้มแข็ง ที่ควรกล่าวพระนามถึง 2 พระองค์คือ

**อิวานที่ 1 (Ivan I: Prince of Muscovy 1305, Grand Prince: 1328-1340)** ทรงเป็นที่รู้จักกันว่า "Kalita" หรือลุงเงิน ทรงเห็นว่าเงินมีความสำคัญที่สุดคือใช้ได้ทั้งการส่งไปถวายข่านแห่งอาณาจักรมองโกลและสร้างอำนาจของพระองค์ ในรัชสมัย

ของอิวานนี้เองที่ได้มีการย้ายศูนย์กลางแห่งศาสนากรีกออร์ทอดอกซ์ จากวลาดีมีร์มายังมอสโคว์  
เมื่อปี ค.ศ. 1326<sup>5</sup> มอสโคว์กลายเป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางการค้า อิวานได้เสด็จออก  
ตรวจการปกครองของเจ้านครต่าง ๆ ภายในราชอาณาจักรเพื่อจะได้แน่ใจว่าอาณาจักรเหล่านั้น  
มิได้แตกแยกออกไปในหมู่พระราชวงศ์ และทายาทของพระองค์ก็สืบตำแหน่งกษัตริย์มอสโคว์ต่อ  
มาจนกระทั่งสิ้นสุตราชวงศ์ เมื่อปี ค.ศ. 1598

สำหรับการค้าขายนั้นไม่ใช่อาชีพสำคัญของเจ้านครแห่งมอสโคว์เหมือนกับที่เคยเป็น  
อาชีพสำคัญของราชวงศ์วารังเกียน รุสเซียเป็นดินแดนของชาวไร่ชานา อำนาจก็อยู่ในเมือง  
เจ้าของที่ดินมิใช่พ่อค้า

#### กิมิทรีที่ 4 : Grand Prince (1363-1389)

ถ้าจะถือว่าอิวานเป็นผู้สร้างฐานะความมั่งคั่งและสร้างอิทธิพลให้มอสโคว์ กิมิทรี  
ก็ทรงมีความสำคัญในฐานะที่ทรงเป็นผู้เน้นถึงความเป็นผู้นำของชาติ หลังจากรบชนะลิทัวเนียก็  
รบชนะตาตาร์เป็นครั้งแรก เป็นการยกเกียรติภูมิของรุสเซียให้สูงขึ้นมาก นั่นคือการรบที่กูลิโคโว  
(Kulikovo ค.ศ. 1380) ทำให้เกิดมีความรู้สึกว่ามีมองโกลนั้นได้แก่งกลางจนไม่มีผู้ใดปราบได้  
ถึงแม้ว่าหลังจากนั้นไม่นานมอสโคว์จะต้องถูกเผาผลาญและทาร์เมอร์เลน (Tamerlanc) จะ  
เข้าโจมตีมอสโคว์อีกครั้งเมื่อปี ค.ศ. 1408 กิมิทรีแห่งดอน (Dimitry of Don) พระนามที่รู้  
จักในขณะนั้นก็ให้ทรงจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของรุสเซียแล้วว่า ประชาชาติในขณะนั้นควรจะ  
ดำเนินการอย่างไร

จากปี ค.ศ. 1389-1584 มอสโคว์อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้านครที่ 5 พระ  
องค์ ที่มีได้ก่อข้อขัดแย้งและทำสงครามระหว่างกันเลย และมุ่งหวังร่วมกันที่จะหาทางปลดปล่อย  
ตัวเองจากการเป็นเมืองขึ้นของมองโกล แต่ขยายอำนาจและดินแดนของตนออกไปรวมทั้ง  
สามารถจะป้องกันตนเองได้จากตะวันตกด้วย

<sup>5</sup>ระหว่างปี ค.ศ. 1299 และ 1326 ศูนย์กลางศาสนาจะอยู่ที่วลาดีมีร์

## 2. การขยายเขตปกครองมัสโควีท

**อิวานที่ 3 : "The Great" Grand Prince แห่งมัสโควีท ค.ศ. 1462-1505**

เมื่ออิวานที่ 3 โอรสของเบซิลที่ 2 เสด็จขึ้นครองมอสโคว์ขึ้น เนื้อที่ปกครองของพระองค์มีเพียง 15,000 ตารางไมล์ แต่ต่อมาก็ได้แผ่ขยายมากขึ้นอย่างมากมาด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

1. มีกษัตริย์ปกครองที่เข้มแข็ง
2. การแตกสลายของโกลเดนฮอร์ด
3. การผนึกดินแดนต่าง ๆ ทางชายแดน คือดินแดนทางภาคตะวันตกและรัสเซีย  
น้อย<sup>6</sup>

เช่นเดียวกับในยุโรปตะวันตก ที่ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 นั้นคือสมัยต่อเนื่องระหว่างยุคกลางและยุคใหม่ อิวานที่ 3 ได้ทำการขยายพระราชอำนาจจนถึงได้ทรงรับการยกย่องเป็นซาร์แห่งชาวรัสเซียทั้งหมด ทรงปฏิเสศการส่งเครื่องบรรณาการไปถวายข่าน ยกเลิกตำแหน่งขุนนางชั้นสูง แต่กลับทรงสร้างเจ้า (prince) ขึ้นมาใหม่ให้มีสิทธิ์คือการเป็นเจ้าของที่ดิน และให้มีหน้าที่คือการเป็นทหารที่จงรักภักดีต่อพระเจ้าซาร์ ยกเลิกแคว้นเล็กแคว้นน้อย รวมเข้าไปอยู่ในการปกครองของมอสโคว์ทั้งหมด การค้าในเมืองเปลี่ยนไปอยู่ที่เจ้าของที่ดินและเกษตรกรรมกลายเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจของสังคมนำไปสู่พัฒนาการของระบบเซอร์ฟ การเป็นอิสระจากมองโกลก็ทำให้กษัตริย์ได้โอกาสสร้างอำนาจและขยายเขตแดนออกไป

อิวานทรงประสบความสำเร็จในการรวมดินแดนเป็นอย่างดี แม้นอพอโกรอดเองก็ถูกรวมเข้ามาด้วย เริ่มด้วยการรวมที่ดินที่เคยแจกจ่ายให้กับพี่น้องในระบบการแจกแคว้นให้เจ้า เช่น Yaraslavl, Riazan, Rostov และ Tver สำหรับนอพอโกรอดนั้นเข้ามารวมด้วยเมื่อปี ค.ศ. 1471 หลังจากนั้นก็หันไปปราบปรามศัตรูตามชายแดนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกรณีพิพาทในพระราชวงศ์ลิทัวเนียและโปแลนด์ ขยายอิทธิพลเข้าไปในอูเครน เบลารุสเซียตรวจสอบการรุกราน

---

<sup>6</sup>Little Russia คือ Galicia และ Volhynia ส่วนรัสเซียตะวันตกให้หมายถึงดินแดนรัสเซียภายใต้การปกครองของลิทัวเนีย-โปลิช และดินแดนรัสเซียส่วนที่ปัจจุบันคือรัสเซียขาวเท่านั้น

เข้ามาในอาณาเขตรุสเซียภายหลังอาณาจักรอิวาน ทางตะวันออกก็ถือโอกาสที่ข่านทะเลาะกันเอง รุกเข้าไปถึงบริเวณภูเขาอูรัล ยึดครองคาเนทแห่งอัสตราคานและคาซาน คงเหลือแต่ตาตาร์แห่ง โครเมีย<sup>7</sup> ซึ่งได้กลายเป็นอันตรายที่คุกคามรุสเซียต่อมาอีกถึง 300 ปี มีการส่งทูตไปเวนิซ ฮังการี และเข้าเฝ้าจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งทำสนธิสัญญากับเดนมาร์ก ด้วย

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์สำคัญประการหนึ่งในสมัยอิวานก็คือการที่ทรงอภิเษกกับพระราชธิดาของพระเจ้ากรีกแห่งคอนสแตนติโนเปิล คือเจ้าหญิง Zoe ถึงปี ค.ศ. 1453 เมื่อพวกเตอร์กียึดครองกรุงคอนสแตนติโนเปิล Zoe ก็ทรงกลายเป็นผู้คุ้มครองพระสันตะปาปา การอภิเษกของอิวานนั้นดูเหมือนจะเป็นการเชื่อมโยงนิยายกรีก และโรมันเข้าด้วยกัน แต่ผลที่ออกมาจริง ๆ นั้นกลับตรงกันข้าม คือภายใต้อิทธิพลของพระราชินี Zoe อิวานก็กลายเป็นผู้ปกป้องนิยายกรีกออร์โธดอกส์ รุสเซียทั้งประเทศก็พลอยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของไบแซนติอุมเต็มด้วย เช่น ตราหนักอินทรี 2 หัว และความมั่งคั่งต่าง ๆ ภายในราชสำนัก การยกย่องฐานะของพระเจ้ากรีก-พรดิเป็นอย่างสูง แบบอย่างการพิจารณาพิพากษาคดีตลอดจนการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง

การปกครองตกอยู่ในมือของสภาโบยาร์ ซึ่งประกอบด้วยผู้รับมรดกเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่กับคนที่มีความรู้แต่ชาติสกุลต่ำ คนเหล่านี้ต่อมาก็มักอิจฉาริษยาและไม่พอใจในอภิสิทธิ์ บางประการที่พวกเขาขุนนางได้รับ ระบบการตั้งตำแหน่งจึงเพิ่มความสับสนขึ้นเรื่อย ๆ คือตำแหน่งที่เรียกว่า "mestnichestvo" ที่กำหนดการตั้งตำแหน่งขุนนางราชสำนักว่าจะต้องแต่งตั้งโดยถือการลำดับวงศ์

เมื่อได้ดินแดนใหม่ ๆ มากก็จะมอบให้นายทหาร ตอบแทนที่เข้ามาบริหารราชการแต่ในที่สุดก็ต้องคืนให้ซาร์ ที่ดินนี้เรียกว่า "pomestic" และเจ้าของที่ก็คือ pomeshchiki บรรดา pomeshchiki เหล่านี้เมื่อได้ดินแดนใหม่สิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นด้วยก็คือแรงงาน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาทางผูกแรงงานเซอร์ฟไว้กับที่ดิน อิวานที่ 3 ได้ทรงออกกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินในปี

<sup>7</sup> เป็นคาเนท (khanate) ที่ตั้งขึ้นในโครเมีย เมื่อปี 1420 เมื่อโกลเดนฮอร์ดเริ่มเสื่อมลง

ค.ศ. 1497 คือ "Sudebnik" เป็นกฎหมายที่แสดงถึงอิทธิพลของไบแซนไทน์อย่างมาก คือการกำหนดบทลงโทษอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน และในส่วนของชวานานันท์ก็คือการบ่งบอกถึงสิทธิในอันที่จะโยกย้ายไปจากที่ดินของเจ้าของเดิมได้เฉพาะระยะสองอาทิตย์ในเทศกาลวันเซนต์ยอร์ชเท่านั้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าขณะที่รัสเซียเริ่มสร้างความเป็นประเทศในระบอบการปกครองแบบกษัตริย์เอกราธิปไตยและระบบเศรษฐกิจที่ผูกพันเซอร์ฟเข้ากับรัฐนั้น ในยุโรปจะอยู่ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) พระราชินี Zoe จึงทรงนำศิลปินกรีกและอิตาลีเข้ามาขยายเขตเศรษฐกิจ สว่างวัดต่าง ๆ แต่ทั้งนี้โดยสปิริตของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยามีได้แพร่หลายตามมาด้วย เพราะอิทธิพลของคาทาร์กับวัฒนธรรมไบแซนไทน์ยังคงปักหลักอยู่อย่างเหนียวแน่น **สิ่งที่ยอมรับมานั้นจึงกลายเป็นเพียงธรรมเนียมในราชสำนักเท่านั้น ในขณะที่ประชากรรัสเซียขณะนั้นจะยังคงมีสภาพความเป็นอยู่ที่ล้าหลังและไม่รู้หนังสือเหมือนเดิม<sup>8</sup>**

บาซิลที่ III ในตอนปลายรัชสมัยอิวานที่ 3 นั้นได้ทรงแต่งตั้งพระโอรสของพระนาง Zoe เป็นซาร์คู่กับพระองค์ ถึงปี ค.ศ. 1505 บาซิลที่ 3 เมื่อพระบิดาสวรรคต บาซิลจึงได้ทรงเป็นซาร์พระองค์เดียว ทรงผนวกดินแดนเข้ามาในอาณาจักรมากมาย รวมทั้งลิทัวเนียซึ่งแม้จะมีได้ถูกผนวกเข้ามาในอาณาจักร และได้เลือกพระเจ้าแผ่นดินโปแลนด์เป็นกษัตริย์ของตนด้วย แต่ภาษาในราชสำนักที่ใช้กันอยู่ก็คือภาษารัสเซีย ประชาชนนับถือนิกายกรีกออร์ทอดอกซ์

ในการปกครองประเทศนั้น บาซิลที่ 3 ทรงยึดอำนาจการปกครองเด็ดขาดเหนือพวกโบยาร์ทำให้ทรงสามารถปกครองโดยใช้พระราชอำนาจเพียงพระองค์เดียว และมีผลให้ซาร์องค์ต่อมาทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจแห่งกษัตริย์สมบูรณ์ตามลัทธิราชาธิปไตย พระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็น "พระบิดาแห่งชาวรัสเซียทั้งมวล" ปกครองประชากรรัสเซียที่เป็นชาวไร่ชาวนาประมาณ 90 ของประเทศในลักษณะที่นับวันจะเกิดช่องว่างระหว่างกันมากขึ้นตามลำดับ ทรงมีโอรสซึ่งประสูติจากพระนางเฮเลนกลินสกี คืออิวาน ซึ่งได้เสด็จขึ้นครองราชย์แทนพระบิดาเมื่อทรงมีพระชนม์เพียง 3 พรรษาเท่านั้นเอง

<sup>8</sup>D.M.Sturley, A Short History of Russia, pp. 31-32

#### อิวานที่ 4 อิวานผู้ตโหด (Grozny<sup>9</sup> ค.ศ. 1530-1584)

เมื่ออิวานที่ 4 เสด็จขึ้นทรงราชย์นั้น เนื่องจากยังทรงพระเยาว์อยู่ พระราชมารดา จึงต้องทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ แต่ต่อมาทรงสิ้นพระชนม์ลงในปี ค.ศ. 1538 อิวาน ทรงมีพระชนม์เพียง 7 พรรษา พวกโบยาร์ทั้งหลายต่างแก่งแย่งกันเพื่อชิงความเป็นใหญ่ในตำแหน่งองคมนตรีที่ปรึกษาของซาร์ โดยเฉพาะสองตระกูลที่ช่วงชิงอำนาจกันในขณะนั้นคือ Shuisky และ Belkys เมื่อทรงมีพระชนม์ 13 พรรษา ได้ทรงตัดสินประหาร Andrew Shuisky<sup>10</sup> ซึ่งการกระทำนี้กลายเป็นก้าวแรกของการตัดสินพระทัยในเวลาต่อมาที่จะทรงล้มอำนาจขุนนาง เมื่อทรงพระชนม์ได้ 17 พรรษาก็ทรงสถาปนาพระองค์เองเป็นซาร์องค์แรกของรัสเซีย (1547) เรียกประชุมหญิงสาวทั้งราชอาณาจักรและทรงเลือกอนาสตาเซีย โรมานอฟ (Anastasia Romanov) เป็นชายา

แม้พระกิริยาจะดุกระด้างแต่อิวานก็ทรงได้รับการศึกษาพอสมควรในขณะนั้น มีความจำเป็นเยี่ยมและทรงทำงานหนัก ทรงเลือกตั้งที่ปรึกษาที่มีความสามารถที่ไม่ใช่ขุนนางเช่น Metropolitan Macarius, Sylvester และ Alexis Adashev ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้มีบทบาทอย่างยิ่งในช่วง 10 ปีแรกของรัชกาล

ค.ศ. 1550 อิวานทรงเรียกประชุมสภาแห่งชาติทรงสารภาพความผิดที่ทรงกระทำ เมื่ออยู่ในวัยเยาว์ และทรงสัญญาที่จะปกครองรัสเซียอย่างยุติธรรมในอนาคต มีการเรียกประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากแคว้นต่าง ๆ ซึ่งจากการเรียกประชุมนี้เองที่ได้ทำให้มีการปฏิรูประบบพิพากษาคดี การร่างประมวลกฎหมาย กองทัพอารจัดการปกครองท้องถิ่นและศาสนา งานสำคัญประการหนึ่ง คือการจัดตั้งกองทัพแห่งชาติ "Atreltsy" หรือ "musketeer" เป็นกองทหารถือปืนคาบศิลา

---

<sup>9</sup>มีความหมายว่า "Terrible" หรือ "Dread" ซึ่งนักประวัติศาสตร์บางท่านค้านว่าไม่น่าแปลคังนั้น เพราะความ "ตโหด" ของอิวานนั้นทรงกระทำเพื่อรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัดไม่ใช่มีพฤติกรรมโหดร้ายทารุณแต่ประการใด

<sup>10</sup> เพราะขึ้นไปนอนบนพระที่บรรทม



ความสำเร็จ แต่ต่อมา ไปแลนด์-ลทวเนย สวเคน เคนมารก ได้รวมใจกันขจัดรัสเซียออกจากบอลติก ทำให้ในที่สุดรัสเซียต้องเป็นฝ่ายถอย

สำหรับอิวานนั้นมิได้เพียงแต่จะทรงหวังที่จะตัดเส้นทางการค้าที่อยู่ในมือชาวต่างชาติทั้งหมดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่จะกวาดต้อนคนที่มีฝีมือจากประเทศในยุโรปตะวันตกด้วย ซึ่งนโยบายนี้บรรดาประเทศเพื่อนบ้าน ก็จะต้องพยายามต่อต้านอย่างสุดความสามารถเช่นกันที่จะไม่ให้รัสเซียมีอำนาจจนเกินไป

ภายหลังปี ค.ศ. 1560 เมื่อพระชายาอานาสตาเซีย สิ้นพระชนม์ลง ลักษณะการปกครองในรัชกาลนี้ก็เปลี่ยนไป อิวานที่ 4 ทรงเสียพระทัยมากถึงขั้นเสียพระสติ คุ่มคลังเป็นบางเวลา ทรงเริ่มขัดแย้งกับคณะที่ปรึกษาและเริ่มไม่ไว้วางพระทัยผู้ใด และในปี 1564 เป็นต้นมาก็เริ่มสมัย "สยดสยอง" โดยทรงเริ่มกำจัดพวกโบยาร์และเพิ่มอำนาจกษัตริย์เอกาธิปไตยขึ้นอย่างเต็มขีด

วิธีการรวมอำนาจนั้นก็คือ ทรงแบ่งอาณาจักรเป็น 2 ส่วนคือ

1. Oprichnina เป็นดินแดนส่วนพระองค์ของซาร์
2. Zemshchina ดินแดนปกครองโดยโบยาร์แบบเดิม

ทรงตั้งกองทหารม้าดำขึ้นเรียกว่า "oprichniki" 1,000 คน ต่อมาก็เพิ่มจำนวนขึ้น ทำหน้าที่ราของครึกษ์และตำรวจลับทำการกำจัดโบยาร์และบุคคลใดก็ตามที่พฤติกรรมเป็นภัยต่อแผ่นดิน และสร้างกลุ่ม "elite" ขึ้นในหมู่ "service nobility" ทำหน้าที่พิทักษ์







ฟีโอดอร์ (Feodor) หรือฟีโอดอร์ผู้ตีกระดิ่ง<sup>14</sup> เป็นพระโอรสซึ่งกว่าพระเจ้าซาร์จะทรงรู้ว่าได้ทรงเป็นสาเหตุแห่งโศกนาฏกรรมภายในราชวงศ์ก็สายเสียแล้ว เพราะอันที่จริงแล้ว เจ้าชายฟีโอดอร์ทรงเหมาะที่จะบวชเป็นพระมากกว่าจะเสด็จขึ้นครองราชย์ในพระราชพิธีฉลองก็ปรากฏว่าเฟเตอร์ทรงสนพระทัยในพระคทาของเล่นมากกว่าสิ่งอื่นทรงสนพระทัยในวัดก็เพราะมีพิธีต่าง ๆ สนุกสนาน ทรงโปรดการเสด็จเข้าออกตามวัดต่าง ๆ เพื่อทรงตีกระดิ่งสามัญชนันท์รักซาร์ฟีโอดอร์ เนื่องจากมีคำสอนในศาสนาภิกษุออร์ทอดอกซ์ว่า เซนต์ที่ไม่ฉลาดเฉลียวนั้นมักจะเป็นที่รักและได้รับความคุ้มครองจากพระเจ้า

เจ้าชายฟีโอดอร์ทรงเป็นพระโอรสในพระเจ้าอิวานที่ 4 และพระนางอนาสเตเซียโรมานอฟ (Anastasia Romanovna) และพระเจ้าอิวานที่ 4 ก็ยังทรงมีพระโอรสกับมเหสีองค์ที่ 7 ด้วยคือ เจ้าชายคิมิทรืพระชนม์ในขณะนั้นได้ 2 พรรษา ไม่มีสิทธิในการปกครองพระมารดาจึงตัดสินใจนำไปประทับที่อูกลิชเพื่อหลีกเลี่ยงผู้ที่จะถือโอกาสใช้เจ้าชายน้อยเป็นเครื่องมือแสวงอำนาจ ด้วยเหตุนี้จึงมีปัญหาเหลืออีกปัญหาเดียวคือความจำเป็นที่จะต้องหาผู้ที่จะบริหารบ้านเมืองในพระนามของซาร์ฟีโอดอร์<sup>15</sup>

#### โบริส กอร์ดูนอฟและสมัยยุ่งยาก (Boris Gordunov)

ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการก็คือ โบริส กอร์ดูนอฟ (Boris Gordunov) มีฐานะมั่งคั่งขึ้นทุกทีเนื่องจากเป็นผู้ที่พระเจ้าซาร์ทรงให้ความไว้วางพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จนแม้แต่คณะทูตานุทูตต่างประเทศก็มุ่งหวังที่จะได้รับความสนับสนุนจากกอร์ดูนอฟ ในการเจรจาความเมืองกับรัสเซีย ทำให้ฐานะของพระเจ้าซาร์ทรงลดลงมาเป็นเงาของพระเจ้าซาร์ผู้ปกครองรัสเซียเท่านั้นเอง อย่างไรก็ตามถึงแม้กอร์ดูนอฟจะเป็นผู้เข้มแข็งก็ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ยุ่งยากทั้งหมดได้โดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคิมิทรื พระอนุชาองค์เดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ของฟีโอดอร์สิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 1591 ก็มีข่าวลือไปว่า กอร์ดูนอฟเป็นผู้ลอบปลงพระชนม์เพื่อหวังจะเป็นรัชทายาทเองและในเดือนมกราคม ค.ศ. 1598 ฟีโอดอร์เองก็สิ้นพระชนม์ลง สถานการณ์ก็เข้า

<sup>14</sup> "The Bell Ringer"

<sup>15</sup> Jesse D. Clarkson, *A History of Russia* (Edinburg: T and A. Constable Ltd., 1962) p. 142





สก็เคลื่อนทัพเข้าสู่มอสโก ซึ่งขณะนั้นก็ถูกล้อมโดยพวกกนฏ<sup>17</sup> มีอ้อมค่ายของพวกโบลอยู่ในเมือง พวกกนฏยึดได้เมื่อปี ค.ศ. 1612 มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น ให้ทุกเมืองส่งตัวแทนมาเพื่อเลือกซาร์ คะแนนโวลต์ส่วนมากเลือกไมเคิล โรมานอฟ (Michael Romanov) บุตรชายของพระคือฟิลาเรต์ (Philaret)

### ความสำคัญของสมัยยุ่งยาก

สมัยที่มีการแย่งชิงอำนาจกันจนกลายเป็นสงครามกลางเมืองนั้นกินเวลานานถึง 25 ปี ทำให้เกิดความเสียหายทั้งทางวัตถุและชีวิตคน พวกที่เสียชีวิตมากที่สุดก็คือพวกโบยาร์ ในขณะที่พวก "lesser nobility" กับพ่อค้าชาวเมืองกลับเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์จากเหตุการณ์ครั้งนั้น ส่วนพวกชาวไร่ชาวนาและเซอร์ฟที่ลุกขึ้นทำการกบฏเพื่อต้องการให้มีการปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของพวกตนกลับได้รับผลคือระบบเซอร์ฟแผ่ขยายกว้างขึ้น รัสเซียดอยหลังเข้าคลองไปไม่น้อยกว่า 300 ปี แต่ความสำคัญที่สุดก็คือโอกาสที่จะรวมชาวสลาฟทั้งหมดเข้าด้วยกันนั้นได้สิ้นสุดลงชั่วกาลปาวสาน<sup>18</sup>

---

<sup>17</sup> ผู้นำกนฏทั้งหลายจะถูกเรียกว่า Thieves หรือ Brigands ทั้งสิ้น

<sup>18</sup> Ibid., p. 40



## สรุปท้ายบทที่ 6

1. มอสโคว์ก้าวขึ้นเป็นผู้นำแคว้นอื่น ๆ ของรัสเซียด้วยการทำตนเป็นผู้เก็บบรรณาการจากเจ้ารัสเซียองค์อื่น ๆ ไปถวายขานเริ่มจากเนฟสกี จนถึงเจ้าที่มีชื่อเสียงองค์อื่น ๆ คืออิวานที่ 1 มีผลงานคือ

1.1 การย้ายเมืองหลวงจากวลาดีมีร์มามอสโคว์ในปี ค.ศ. 1326

1.2 การใช้เงินในการสร้างอำนาจให้มอสโคว์

**กิมิทร์ที่ 4** (1363-1389) ผลงานสำคัญอยู่ที่การเน้นความเป็นผู้นำชาติ คือการรบชนะมองโกลที่ Kulikovo (ค.ศ. 1380) ทำให้เกียรติภูมิสูงขึ้นว่าสามารถเอาชนะมองโกลได้

**อิวานที่ 3** ได้ขยายดินแดนจนทำให้ทรงเป็นที่ยอมรับว่าทรงเป็นชาร์แห่งชาวรัสเซียทั้งหมด ทรงปฏิเสศการส่งเครื่องบรรณาการไปถวายขาน ยกเลิกตำแหน่งขุนนางชั้นสูง แต่ทรงสร้างขุนนางขึ้นมาใหม่ด้วยการพระราชทานที่ดินให้จงรักภักดีต่อชาร์ และรวมแคว้นเล็กแคว้นน้อยเข้ากับมอสโคว์ทั้งหมด

- ออกกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ค.ศ. 1497 จำกัดการเคลื่อนย้ายออกจากที่ดินของเซอร์ฟ

**อิวานที่ 4** อิวานผู้ทฤโทด

- มีขุนนาง Shuisky และ Belskys ทะเลาะกันจนต้องทรงสั่งประหาร Andrew Shuisky และทำให้ทรงคิดถึงการที่จะต้องทำลายอำนาจของขุนนาง

- เมื่อพระชนม์ 17 พรรษา ได้สถาปนาพระองค์เองเป็นชาร์องค์แรกของรัสเซีย

- การจัดตั้งกองทัพแห่งชาติที่เรียกว่า "Streltsy"

- ค.ศ. 1564 เริ่มสมัยสยดสยองภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระนางอนาสตาเซีย โดยมุ่งกำจัดอำนาจของขุนนางอย่างเต็มที่ แบ่งอาณาจักรเป็น 2 ส่วนคือ

1. Oprichnina เป็นดินแดนส่วนพระองค์ของชาร์

2. Zemshchina เป็นดินแดนปกครองโดยโบยาร์แบบเดิม

- เปิดประชุมสภา Zemsky Sobor

